

CZTERDZIESTA ROCZNICA ŚMIERCI KS. PROF. WŁADYSŁAWA SZCZEPAŃSKIEGO TJ.

30 maja br. mija 40 lat od chwili śmierci ks. prof. Władysława Szczepańskiego.

W tym roku mija również 50 lat od wydania przez Niego nowego tłumaczenia Ewangelii i Dziejów Apostolskich z oryginału greckiego.

Ks. prof. Wł. Szczepański TJ urodził się 20 maja 1877 r. w Białej w woj. krakowskim. W roku 1893 zdał maturę w Nowym Sączu. Tam też w klasztorze OO. Jezuitów w latach 1898—1900 odbywał studia filozoficzne. Po ich ukończeniu studiował teologię w Krakowie w latach 1900—1904.

Jeszcze przed ukończeniem studiów teologicznych ogłosił w Krakowie w roku 1903 pierwszą swą pracę pt. *Nowy Indeks ksiąg zakazanych*.¹

Święcenia kapłańskie otrzymał 23 maja 1903 roku z rąk Ks. bp Anatóla Nowaka, ówczesnego sufragana krakowskiego.²

Przełożeni Zakonu widząc w swym młodym kapłanie wybitne zdolności i zainteresowania biblijne, przeznaczali go na studia biblijne i orientalistyczne w Bejrucie. Był on jedynym Polakiem tam studiującym. Studia w Bejrucie odbywał w latach 1904—1907. Podczas 3-letniego tam pobytu, oprócz ścisłych studiów, wiele podróżował po Palestynie i po krajach Bliskiego Wschodu.

W kilku dłuższych podróżach poznał dokładnie Liban, Arabię Skalistą, Egipt, Synaj, Azję Mniejszą i wiele innych miejsc, mających związek z naukami biblijnymi. Owocem tych studiów i licznych podróży jest szereg jego prac orientalnych jak np. *W Arabii Skalistej*,³ *Na Synaju*⁴ i wreszcie najbardziej wyczerpujące w tym przedmiocie dzieło, powstałe z połączenia dwu poprzednich, a wydane po niemiecku, to — *Nach Petra und zum Sinai*.⁵

Książki te, jako samodzielne jego prace, przyniosły mu w świecie naukowym wielki rozgłos. Niektóre rozdziały i ważniejsze zagadnienia

¹ Por. Szczepański Wł., *Nowy Indeks ksiąg zakazanych*, Kraków 1903, s. XX + 388.

² Por. *Ojcowie i Bracia Tow. Jezusowego umarli w polskich prowincjach od r. 1830*, Kraków 1932.

³ Por. Szczepański Wł., *W Arabii Skalistej*, Kraków 1907.

⁴ Por. Szczepański W., *Na Synaju*, Kraków 1908, s. 15 + 376; 60 ryc. + 2 mapy.

⁵ Por. Szczepański Wł., *Nach Petra und zum Sinai*, Innsbrück 1908, s. XX + 597; wydano jako Nr II w zbiorze *Veröffentlichungen des biblisch-patristischen Seminars zu Innsbrück*.

archeologiczne zostały przetłumaczone na język arabski, włoski i niemiecki.

Po ukończeniu studiów biblijnych i orientalnych w Bejrucie, oraz po zapoznaniu się z bliskim Wschodem, ks. Szczepański udał się na dwa lata (1907—1909) do Innsbrücka.

Znajdował się tam znany ośrodek naukowy Księży Jezuitów. Spokojnie więc kreślił plany swych prac naukowych, a zarazem pilnie przygotowywał się do profesury na utworzonym w owym czasie przez papieża Piusa X Instytucie Biblijnym. W lipcu 1909 roku został mianowany zwyczajnym profesorem tegoż Instytutu. Otrzymując tę nominację miał zaledwie 32 lata; był więc najmłodszym wiekiem z grona ówczesnych profesorów Instytutu. Na Papieskim Instytucie Biblijnym wykładał w latach 1909—1915 na katedrze palestynologii i archeologii biblijnej. Tym też problemom biblijnym poświęcił odtąd ks. Szczepański specjalne badania i był im wierny aż do śmierci.

15 sierpnia 1910 roku złożył wieczystą profesję zakonną, tzw. trzecią probację.

Z powodu wybuchu wojny włosko-austriackiej, w roku 1915 opuścił Rzym i przybył do Krakowa.

Tu zainteresowania swoje skierował w stronę opracowania Ewangelii w nowym tłumaczeniu. Już w Rzymie w roku 1914 wydał harmonię czterech Ewangelii pt. *Bóg-Człowiek*.⁶

Opracowując to dzieło ks. Szczepański kierował się życzeniem Episkopatu polskiego i wiernych, by dać tekst Ewangelii przystosowany do ówczesnych potrzeb, uwzględniający ówczesne odkrycie archeologiczne, badania egzegetyczne oraz, by oddać go współczesnym mu językiem. Jest to więc opracowanie popularno-naukowe.

W latach 1916—1917 opracował dwutomowe dzieło o Ewangeliach z obszernym wstępem, omawiającym stosunki religijne epoki Chrystusowej.⁷ Dzieło to zawiera nowe tłumaczenie Ewangelii z tekstu greckiego, oraz wartościowy i przejrzysty komentarz. Jednak praca ta spotkała się z wielką krytyką ze strony niektórych filologów,⁸ a zwłaszcza teologów. Ks. Szczepański wydał się im zbyt „rewolucyjnym”, ponieważ odważył się po raz pierwszy tłumaczyć Pismo św. z oryginałów greckich, a nie z Wulgaty.

Dziś już nie ulega wątpliwości, że ks. Szczepański miał rację, gdyż obecnie przekłady są właśnie dokonywane z tekstu greckiego. Za tą odwagę ks. Szczepański zasługuje na uznanie i słusznie możemy go nazwać pionierem w tej dziedzinie.

⁶ Por. Szczepański Wł., *Bóg-człowiek w opisie Ewangelistów*, Rzym 1914, s. XL + 468 + 30 osobnych rycin.

⁷ Por. Szczepański Wł., *Cztery Ewangelie: I. Wstęp ogólny*, Kraków 1916.

⁸ Por. Chrzanowski J., *Nowy przekład polski Pisma św.*, Kraków 1920; Sajdak J., *Nowe tłumaczenie Pisma św. i jego stosunek do Wujka*, Miesięcznik Katechetyczno-Wychowawczy 1917, s. 378—394; 1918, s. 34—41; 74—81; 122—129; oraz odbitka z niego, Lwów 1918.

Jednak ta krytyka, niecałkowicie uzasadniona, wyrządziła mu wiele przykrości. Niewątpliwie przyczyniła się ona do pogorszenia jego zdrowia; miał bowiem naturę zbyt wrażliwą. Mimo to w twórczej pracy nie ustawał, czego dowodem są różne artykuły i rozprawy z dziedziny etnografii Palestyny, oraz opracowanie pt. *Jeruzalem i Jerycho*.⁹

Wyżej wymienione pozycje naukowe wskazują, że ks. Szczepański nie zmarnował przymusowego pobytu w Krakowie.

Na prośbę biskupów warszawskich ks. Szczepański wziął czynny udział nad zorganizowaniem Fakultetu Teologicznego na Uniwersytecie Warszawskim. Po jego zaś utworzeniu, w maju 1918 roku został mianowany pierwszym jego profesorem. Z nową więc energią zabrał się do pracy naukowej i wychowawczej. Wykładał znowu palestynologię i nauki orientalistyczne. Jego dziełem była sekcja biblijna licząca pięć katedr, liczne nadobowiązkowe „seminaria biblijne”, oraz tzw. „wieczorki biblijne” dla tych wszystkich, którzy interesowali się odkryciami archeologicznymi lub problemami biblijnymi.

Po księdzu prof. Szlagowskim (późniejszym arcybiskupie) został on drugim z kolei dziekanem Fakultetu Teologicznego w Warszawie. Wtedy jeszcze bardziej zabiegał o rozwój i lepsze uposażenie tegoż Fakultetu. Sam kierował opracowaniem regulaminu studiów, rozkładu wykładów, oraz systemu egzaminacyjnego. Przez pewien czas nawet przewodniczył Komisji Egzaminacyjnej. Usilnie zabiegał o sprowadzenie na Uniwersytet Warszawski zagranicznych profesorów, przyczynił się do założenia przy Uniwersytecie tzw. Theologicum, a swym wpływem wzbogacił bibliotekę uniwersytecką.

Ks. prof. Wilhelm Michalski, będący wtedy również profesorem na tym Uniwersytecie, stwierdził, że ks. Szczepański największą część pracy brał na siebie, mimo, że już wtedy odczuwał nurtującą go chorobę.¹⁰ Mimo to nie zaniedbywał pracy czysto naukowej i wydawniczej. W tym czasie ogłosił mniejsze rozprawy jak: *Jezus z Nazaretu w świetle krytyki*,¹¹ *Zródła Księgi Dziejów Apostolskich*,¹² *Eucharystia w świetle listów św. Pawła*,¹³ oraz *Tak zwany Sobór Jerozolimski*.¹⁴

Również ks. Szczepański głosił wtedy szereg konferencji dla inteligencji warszawskiej.¹⁵

⁹ Por. Szczepański Wł., *Jeruzalem i Jerycho*, Kraków 1917, s. 178.

¹⁰ Por. Rocznik Orientalistyczny, t. IV, Lwów 1928, s. V; oraz Nasze wiadomości, Prowincji Małopolskiej i Wielkopolskiej — Mazowieckiej, t. XI, Nr 66, styczeń-grudzień, Kraków 1935, s. 213—215.

¹¹ Por. Szczepański Wł., *Jezus z Nazaretu w świetle krytyki*, Poznań 1925, s. 65. Jest to też XII zes. *Spraw Biblijnych*.

¹² Por. Szczepański Wł., *Zródła Księgi Dziejów Apostolskich*, Lwów 1922.

¹³ Por. Szczepański Wł., *Eucharystia w świetle listów św. Pawła*, Kraków 1924; oraz Przegląd Powszechny 1924, 163, 3.

¹⁴ Por. Szczepański Wł., *Tak zwany Sobór Jerozolimski*, Lwów 1924.

¹⁵ Np. Apologetyczna rozprawa pt. *Jezus z Nazaretu w świetle krytyki*,

Ostatnie trzy rozprawy są fragmentami wielkiego dzieła, nad którym od dawna pracował. Oprócz nowego przekładu Ewangelii, opracowywał listy św. Pawła. Nie zdążył jednak przed śmiercią wszechstronnie dokończyć tego dzieła. Zostawił je częściowo w maszynopisie, oraz w luźnych notatkach.

W roku 1921, uzyskawszy dłuższy urlop, pojechał już po raz czwarty do Palestyny i na Bliski Wschód. Podróż ta trwała do roku 1923. Celem tych podróży było zbadanie i poznanie przemian dokonanych w Palestynie po pierwszej wojnie światowej, oraz bardziej naukowe zapoznanie się z cywilizacją klasycznego Wschodu.

Owocem tej podróży jest książka o charakterze informacyjno-popularyzacyjnym pt. *Palestyna po wojnie światowej*.¹⁶ Opisał w niej wszystkie zmiany jakie dokonały się w Palestynie po pierwszej wojnie światowej.

Podróż ta wpłynęła również na decyzję wydania w latach 1922—1923 trzutomowego dzieła obejmującego najstarsze cywilizacje klasycznego Wschodu. Całość opracował metodą historyczno-literacko-krytyczną. Tom pierwszy obejmuje kulturę Egiptu, drugi kulturę Babilonu, a trzeci kulturę Egei i Hetyków.¹⁷ Zamierzał też wydać czwarty tom tego dzieła. Chciał go poświęcić syntezie cywilizacji syryjsko-palestyńskiej od epoki neolitycznej, aż po czasy rzymskie. Jednak na to nie starczyło mu czasu.

Książki te powstały w latach niestrudzonej pracy naukowej z jednej strony, a z drugiej w czasie, gdy choroba organizmu sprawiła mu największe cierpienie.

W 1925 roku ks. Szczepański wyjechał do Rzymu na czteromiesięczny semestr celem podjęcia tam wykładów. Wykłady te cieszyły się wielkim uznaniem. W październiku tegoż roku wrócił z Rzymu i zaczął swe normalne wykłady na katedrze studiów biblijnych na Uniwersytecie Warszawskim. Jednak po powrocie coraz bardziej odczuwał bóle wewnętrzne tak, że po kilku tygodniach wykładów w końcu 1925 roku, na naleganie lekarzy, musiał przerwać pracę wykładowcy. Choroba rozwijała się coraz bardziej. Otrzymał więc płatny urlop do końca 1926 roku dla wzmocnienia mocno nadwyrężonego organizmu. Natychmiast wyjechał do Innsbrücka na leczenie.

Po kilku miesiącach pobytu w Innsbrücku przekonał się, że dalsza praca naukowa i profesorska, przy jego stanie zdrowia, jest niemożliwa. Z polecenia lekarzy poprosił przeto o dalszy bezpłatny urlop, a po kilku tygodniach zrezygnował całkowicie z profesury na Uniwersytecie Warszawskim. Zmarł 30 maja 1927 r. w szpitalu w Innsbrücku.

stanowiła cykl konferencji wygłoszonych do inteligencji warszawskiej podczas profesury na Fakultecie Teologicznym.

¹⁶ Por. Szczepański Wł., *Palestyna po wojnie światowej* (Światła i Cienie), Kraków 1923, s. 463 + 2 mapki.

¹⁷ Por. Szczepański Wł., *Egipt, Lwów-Kraków 1922*, s. XIII + 256, 240 rycin + 8 tablic, *Babilon, Warszawa-Lwów 1923*, s. VIII + mapa, atlas o 300 rycinach, *Egea i Hatti, Warszawa-Lwów 1923*, s. VIII + 174, 5 tablic i atlas o 363 rycinach.

Polskim biblistom ks. Szczepański jest znany jako tłumacz N. Testamentu z oryginałów greckich i jego komentator, jako archeolog, publicysta, oraz jako Profesor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie i Uniwersytetu Warszawskiego. Przede wszystkim jest znany i nazywany „pionierem” przez swoje nowe tłumaczenie Ewangelii i Dziejów Apostolskich i to z oryginałów greckich, a oddane w nowej szacie językowej. Ten fakt wypada tym bardziej podkreślić, że w tym roku mija 50 lat od chwili ukazania się tego tłumaczenia. Do czasów ks. Wł. Szczepańskiego katolicy w Polsce mieli tylko tłumaczenie Pisma św. przez ks. Wujka — poprawiane, uzupełniane i przedrukowywane. Jednak na skutek kształtowania się języka polskiego, Biblia Wujka stawała się coraz mniej zrozumiałą.

Dobrze rozumiał to ks. Szczepański. Dlatego on pierwszy po po trzech wiekach odważył się obok Biblii Wujkowej postawić swe własne „nowe budowanie”, mimo krytyki tych, którzy usuwanie Biblii Wujkowej uważali za pewnego rodzaju świętokradztwo i targanie się na „narodową świętość”. Ks. Szczepański może bardziej niż inni literaci i teolodzy darzył szacunkiem staropolski język i tradycję z nim związaną.

Z tych to pobudek zachował Biblię Wujkową nietkniętą, a obok niej postawił swe nowe tłumaczenie, w nowej szacie językowej. Jako archeolog, komentator, historyk starożytnych ludów, zasłużony filolog, teolog, publicysta i literat był przygotowany na takie przedsięwzięcie.

Jeszcze większą jego zasługą na tym polu jest to, że on pierwszy odważył się sięgnąć wprost do oryginałów greckich, a nie do tradycyjnej Wulgaty. On to zapoczątkował; w jego ślady poszli inni polscy bibliści.

Nowy przekład z oryginału greckiego, filozoficznie wierny, krytyczny, opatrzone komentarzem i rzeczowym podziałem tekstu, oddał nowym słownictwem i zmodyfikowaną strukturą językową. Chociaż do współpracy nad tłumaczeniem zaprosił wielu znanych filologów i teologów — to jednak jego osobisty wkład jest największy. W nowym tłumaczeniu wprowadził odnowiony język. Usunął wyrazy przestarzałe i mało zrozumiałe, wyrazy, które wyszły z użycia, które w ciągu wieków zmieniły treść znaczeniową, wprowadził zaś wyrazy ścisłe, potęgujące plastykę zawartości treściowej. Niektóre wyrazy wprowadzone dopiero przez niego przyjęły się we wszystkich późniejszych przekładach np.: spichlerz zamiast gumna (Łk 12, 18), krzak zamiast krza (Łk 20, 37), garbarz zamiast skórnika (Dz. 10, 6). W odnawianiu staropolskiego słownictwa cechuje go niezwykle rozmach, ciągły głód nowego słowa i dlatego zasługuje na miano jednostki niezależnej, twórczej i obdarzonej niezwykłym rozmachem w pracy.

Przekład ten mimo, że częściowo poszedł w zapomnienie, stał się jednak wzorem i zachęcił do szukania nowych rozwiązań na tym polu. Na powojennych przekładach wyraźnie widać wpływ tłumaczenia ks.

¹⁸ Por. Kossowska M., *Podręczna Encyklopedia Biblijna*, 2, s. 741—806.

Szczepańskiego. Z tego przekładu skorzystali: ks. prof. Dąbrowski, ks. prof. Gryglewicz, a nawet tłumacze Biblii tynieckiej, chociaż każdy z innymi zastrzeżeniami. Można odważyć się na stwierdzenie, że każdy współczesny tłumacz Pisma św. korzysta w pewnej mierze z pracy i pionierskiej myśli ks. Szczepańskiego.¹⁸ Tłumaczeniem Ksiąg St. Testamentu nie zajmował się. Przetłumaczył i dał fachową egzegezę kilku psalmów i dwu fragmentów Księgi Joba. Jednak i w tej dziedzinie poruszał te problemy, które były najbardziej zawile i niezrozumiałe. Akrybią filologiczną i oryginalnością rozwiązania odznacza się jego studium pt. *kibrat ha 'ares* (Rdz 35, 16; 48, 7). Stawiając tu swą hipotezę bardzo prawdopodobną, szukał nowych, lepszych i bardziej oryginalnych możliwości rozwiązania, czy też przetłumaczenia.

Polskim biblistom ks. Szczepański jest również znany jako autor wielu książek archeologicznych. Osobiście nie prowadził szerokich badań archeologicznych, ale przede wszystkim przeszczepiał na teren polski osiągnięcia naukowe i wyniki badań z Zachodu. Przenosi na teren Polskiej bibliistyki najbardziej mu aktualne wyniki archeologiczne i to co uważał za najbardziej konieczne.

Z dziedziny archeologii wydał najwięcej rozpraw naukowych. Jest autorem dwóch hipotez: co do topografii bitwy pod *Rafidim*, oraz co do miejsca przejścia Izraelitów przez M. Czerwone. Hipotezy te są do dziś brane pod uwagę i mają wiele naukowych przesłanek. Studium archeologicznym poświęcał najwięcej czasu, w innych swych pracach na badaniach archeologicznych mocno bazował, dlatego można go nazwać pionierem archeologii na polskim terenie. Wartość tych dzieł powiększa to, że są pisane zrozumiałym stylem, a przez to są przystępne wszystkim.

W świecie naukowym ks. Szczepański jest również znany jako wybitny i najmłodszy profesor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, potem profesor Uniwersytetu Warszawskiego, profesor Kolegium jezuickiego w Innsbrücku, w Bejrucie, oraz współtwórca filii Papieskiego Instytutu Biblijnego będącej w Jerozolimie.

Zachęcany sukcesem ogłaszał coraz częściej, coraz lepiej i coraz więcej publikacji naukowych i popularnych. Ten „niestrudzony turysta Wschodu”, w ciągu krótkiego życia napisał przeszło 60 rozpraw, artykułów, dzieł, wśród których były książki kilkutomowe.

Ks. Szczepański był człowiekiem o trzeźwym poglądzie na życie, niezmordowanej pracowitości, silnym poczuciu obowiązku. Nic więc dziwnego, że kronika jezuicka w Innsbrücku nazwała go „niezwykłym człowiekiem”.

Mimo 40 lat od jego śmierci, jego nowatorskie prace i twórcze wysiłki do dziś budzą szacunek i zrozumienie u polskich biblistów. Do jego książek sięga się dziś nie po to, aby wiedzieć jak uczono 45 lat temu, lecz by poznać tezę nieraz nadal aktualną. Jego nazwisko spotyka się we wszystkich encyklopediach naukowych, oraz w bibliografiach do wielu specjalizacji teologicznych.

W 40 rocznicę śmierci śp. ks. Wł. Szczepańskiego i w 50 rocznicę ukazania się nowego polskiego tłumaczenia Ewangelii, uważam za stosowne zakończyć niniejsze wspomnienie o nim słowami ks. prof. A. Klawka, pisanymi o ks. Szczepańskim 40 lat temu: *Z wielką czcią Go zawsze wspominąć będziemy! Bo śp. ks. Szczepański był jednym z tych rzadkich ludzi, co umieją całkiem poświęcić się dla idei, zapominając najzupełniej o sobie, żył pracą, nie sobą. Rzadko pozwalał sobie tylko na chwile wytchnienia, rzadko odpoczywał Jego ruchliwy umysł... Dziś, kiedy się czyni bilans jego twórczości, należy wprost podziwiać, że tak wielką ilość prac mógł być opublikować jeden człowiek w niespełna dwa dziesiątki lat.*¹⁹

Lublin

ks. MARIAN EJSMONT

SPRAWOZDANIE Z SEKCJI HOMILETYCZNO-DUSZPASTERSKIEJ PTT W KRAKOWIE

Dnia 3 kwietnia 1967 r. w Kalwarii Zebrzydowskiej na posiedzeniu Sekcji homiletyczno-duszpasterskiej POLSKIEGO TOWARZYSTWA TEOLOGICZNEGO O. mgr Remigiusz Wawro OFM wygłosił referat na temat powołań kapłańskich. Referent złożył sprawozdanie z pracy zbiorowej pt. *La formation des grandes-seminaristes en Europe occidentale* (Actes du reuxième congrès sur le problème sacerdotal en Europe), Rothen 1965. Wprowadzając słuchaczy w problematykę powołań kapłańskich, prelegent zaznaczył, że jest to zagadnienie nowe, niemniej nie ogranicza się tylko do zagadnień statystycznych, lecz podejmuje również problematykę roli kapłana we współczesnym świecie i jego formacji. W partii sprawozdawczej najwięcej uwagi poświęcił artykułowi prof. J. Möllera, *La formation scientifiques des Grands Séminaristes*. W wymienionym tu artykule Möller wskazuje na konieczność zorientowania przedmiotów seminaryjnych na teologię pastorałną, gdyż dotychczasowa formacja teologiczna jest zbyt teoretyczna i w życiu kapłańskim mało przydatna. Przy innych artykułach zwrócił uwagę na powołania spóźnione, zdolności intelektualne i kwalifikacje moralne alumnów, wpływ zmienionych warunków życia, potrzebę ukazania wiernym ewangelii w życiu kapłańskim. Zagadnienia powyższe uzupełnił wskazaniem na seminaria eksperymentalne we Francji, które poszukują nowych metod wychowawczych w seminariach duchownych przez zaangażowanie alumnów w różnego rodzaju prace duszpasterskie.

W zakończeniu prelegent podkreślił, iż, jego zdaniem w pracy nad formacją kapłańską należy zwrócić uwagę na następujące zagadnienia:

¹⁹ Por. Klawek A. ks., *Rocznik Orientalistyczny*, t. IV, Lwów 1928, s. V.